

تاریخ ملک آرا

(چگونگی به قدرت رسیدن قاجارها)

میرزا علی قلی بن محمد (اقبال) چلاوی

مصححین:

حسنعلی قائمی

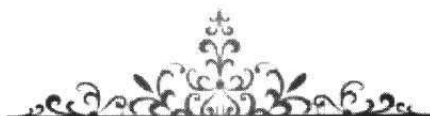
رامین یلفانی

(عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد یادگار امام (ره))

با همکاری:

شقایق فتحعلی زاده

رقیه آقابالا زاده

سرشناسه:	چلاوی، علیقلی بن محمد، قرن ۱۳ق
عنوان و نام پدیدآور:	تاریخ ملک آرا (چگونگی به قدرت رسیدن قاجارها)/ مصححین جمشید قائمی... (و دیگران)
مشخصات نشر:	تهران ندای تاریخ، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری:	۵۰۹ ص
موضوع:	ایران - تاریخ - قاجاریان، ۱۱۹۳ - ۱۳۴۴ق.
موضوع:	Iran - History - Qajars, ۱۷۷۹ - ۱۹۲۵
موضوع:	ایران - سیاست و حکومت - قرن ۱۳ق.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۸۸۷۵-۳۶-۹
وضعیت فهرست نویسی:	فبا
رده بندی کنگره:	DSR ۱۳۱
رده بندی دیویی:	۹۵۵/۰۷۴
شماره کتابشناسی ملی:	۷۶۵۹۹۰۱

www.ketab.ir

تاریخ ملک آرا

چگونگی به قدرت رسیدن قاجارها

مصححین: جمشید قائمی، رامین یلفانی، با همکاری: شقایق فتحعلی زاده، رقیه آقابالا زاده

حروفچینی، صفحه آرایی و نظارت: موسسه و انتشارات ندای تاریخ

طراح جلد: جمال سرور (تصویر روی جلد برگرفته از نقاشی دیواری کاخ موزه سلیمانیه)

چاپ اول: ۱۴۰۰

تیراژ: ۵۰۰

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۸۷۵-۳۶-۹

قیمت: ۱۶۰۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ و در اختیار موسسه و انتشارات ندای تاریخ است.

فهرست مطالب

مقدمه	۹
مقدمه	۱
فهرست این نخست کتاب	۱۳
تغیر دستان خان مغفور خلد مکان فتحعلی خان جد امجد حضرت صاحبقران خلد الله ملکه و سلطانه و بیان شده از مآثر و وقایع صادرات او در آن زمان	۱۵
در بیان نهضت خان مغفور از استرآباد و به صوب اصفهان به اعانت شاه سلطان حسین صفوی و هانت محمود غلجایی افغان و اعراض از سلطان و مراجعت به استرآباد و گرگان	۲۱
در بیان نهضت خان مغفور به اتفاق شاه طهماسب صفوی به عزم تسخیر خراسان و رفتن خان مغفور به جانب تهران و منازعه با طایفه افغان و معاودت به دامغان و بقیه صادرات آن ایام	۲۵
در بیان مجادله خان مغفور با ملک محمود سیستانی و واقعه شهادت او به سعایت و غرایت پدرش شاه قاجار	۳۳
بین صادرات احوال سلطان سعید محمد حسن خان قاجار از عهد صبا تا شتاب و از آن هنگام تا زمانی که بر سریر مروی کامیاب گشت	۳۷
در بیان توجه سلطان سعید به صوب مازندران و انتظام مهم آن دیار و مضارعت اهالی گیلان و تسخیر ولایت فیروزکوه و دماوند و سمنان در سنه ثلث و شنبه و مانع بعد الالف	۵۱
در بیان مجملی از احوال احمد شاه افغان و مأمور نمودن او شاه سعید خان افغان را به تسخیر استرآباد و مازندران و محاربه حسین خان قاجار دولو به امر سلطان سعید با او	۵۳
دکتر حول محمد کریم خان زند و حرکت او از دارالسلطنه اصفهان به صوب استرآباد و محاربه سلطان سعید و کیفیت شکست یافتن و معاودت کریم خان	۵۷
در کیفیت مخالفت اهالی لاریجان با سلطان سعید و مأمور نمودن محمدولی خان قاجار قوئل و مقیم خان مروی به مخالفت ایشان و مخالفت مقیم خان و تفصیل محاربه سلطان سعید و اهالی مازندران	۶۳
در بیان حرکت سلطان سعید به ولایت گیلان و قزوین و نهضت به ساحات عراق و محاربه با محمد کریم خان زند در قریه گلون آباد و تسخیر اصفهان و کاشان و معاودت به مازندران	۶۷
در بیان ظهور جنایت و خیانت از طایفه عزالدین لوی قاجار و سیاست آن فرق به حکم سلطان سعید جلالت شعار	۷۱

در بیان مجملی از احوال آزادخان افغان و عزیمتش به تسخیر گیلان و شکست یافتن وی و تحریک رایات جهانگشا به جانب آذربایجان و محاربه با آزادخان و انهدام لشکر فغان..... ۹۵

در بهار آرای و کیفیت مجلس نشاط و شور سلطان سعید در بنده شرف و اجتماع اشرف ممالک و سران سپاه به حضور اشرف..... ۱۱

در بیان نهضت موکب سلطان گردن‌فراز به عزم تسخیر مملکت فارس و محاصره شیراز و مخالفت افغانه و لشکر عراق به تحریک اهل نفاق و معاودت به جانب مازندران و صادرات بعضی از قو در آن زمان توان..... ۱۳

در بیان مجادله و محاربه سلطان سعید با شیخ‌علی خان سردار زند و کیفیت شهادت آن سلطان با شهادت و ذکر سایر صادرات اتفاقی که در آن سال به وقوع انجامید..... ۹۱

در بیان تنصیب احوال حضرت ظل‌اللهی پس از شهادت سلطان سعید شهید طاب ثراه..... ۱۰۳

آغاز داستان نواب حسینی خان ملقب به جهانسور شاه و موجب استخلاص او از بند شیراز و توجه او به صوب دامغان و استرآباد و سایر صادرات احوال او..... ۱۱۱

داستان تسخیر و تخریب قلعه نمکه دامغان و فراوان کردن فتح‌علی خان و جان محمدخان قاجار و حفره آن حصن حصین به صوب استرآباد..... ۱۱۵

در بیان محاربه نواب جهانسور شاه در اوکرکای هزارجریب با حسن خان قاجار و کشته شدن حسن خان با برادر او محمدعلی آقا در آن عرصه گیر و دار..... ۱۱۹

در بیان خاقان کشورستان تولد حضرت صاحبقران زمان خلدالله ملکه و سلطانه..... ۱۲۵

در اختلاف تاریخ مولود مسعود و تحقیق آن..... ۱۲۷

در بیان کشته شدن فغان‌علی خان قاجار و تسخیر قلعه فوجرد و سایر صادرات آن زمان..... ۱۳۱

ذکر مجملی از داستان احوال محمدخان سوادکوهی و بیان محاربه او با نواب جهانسور شاه و قتل آمدن او تعیین علی محمدخان زند از سرکار وکیل به سرداری مازندران و استرآباد..... ۱۳۵

در بیان تسخیر قلعه محمود و قریه درود محله و مقتول شدن محمود قاق و ماموردی قاق قیاقلوی قاجار..... ۱۴۱

در بیان محاربه آن حضرت با طوایف کتول و کشته شدن رؤسای آن قریه جهول..... ۱۴۵

در تسخیر قلعه سیاه تلو و کشته شدن مهدی آقای قاجار به شمشیر تقدم در انحصار..... ۱۵۹

در بیان مأمور نمودن محمدکریم خان، مهدی خان سوادکوهی را به حکومت مازندران و نهضت
جهانسوز شاه از دهقان به بارفروش و گرفتاری مهدی خان و محاربه با جان محمدخان بلوچ ۱۵۳

در بیان معودت جان محمدخان بلوچ از مازندران به شیراز و مأمور نمودن محمدکریم خان،
زکی خان را به سردری مازندران و استرآباد و سایر سوانح آن ۱۵۷

در بیان صادرات انعام توقف جهانسوز شاه در جاجرم و عودت به رامیان کرة بعد اولی و
معودت نمودن به جاجرم و محاربه با طوایف گوگلان و سایر احوال آن ۱۶۳

در بیان مأمور نمودن نواب جهانسوز شاه حضرت جهانبانی را به شیراز ۱۶۷

در بیان نواب جهان سوز شاه با طوایف گوگلان و بعضی صادرات دیگر ۱۷۳

در بیان تاخت و تاراج ولایت بسطام و کیفیت شهادت نواب جهانسوز شاه پس از مراجعت از آن
سفر نکو عبده فرجام ۱۷۷

در بیان شطری از احوال حضرت ظل الهی از زمان ولادت الی هنگام مهاجرت به شیراز و از
شیراز به وطن موقوفه از رحیل حضرت وکیل و اقدام به مهام مسیبات کشورستانی ۱۸۵

در بیان از پی سال فرخنده ظل الهی یک هزار و یک صد و نود و سه هجری مطابق تنگورنیل ترکی
و حرکت مرکب حضرت ظل الهی از راه رود مقدّم شه عبدالعظیم (ع) به ساحات مازنداران
بهشت نشان ۱۹۳

در بیان مختصری از احوال برادران حضرت ظل الهی و کیفیت مخالفت نواب مرتضی قلی خان و
ورود مرکب شاهی به مازندران ۱۹۷

در بیان شطری از مآثر صادرات دولت زند و گیر و دار امرای ناپسند بعد از رحیل وکیل و مأمور
شدن علی مردخان از جانب زکی خان به صفحات عراق و مازندران و مخالفت خوانین لاریجانی
به حضرت ظل الهی و سایر سوانح آن زمان ۲۰۹

در بیان حرکت مرکب ظل الهی به صفحات تهران و ظهور مخالفت نواب مرتضی قلی خان
کرت ثانیه و بعضی صادرات آن اوان ۲۱۳

در تحویل سال سیحان نیل ترکی و بیان محاربات نواب جعفر قلی خان، ابدال خان با رضا قلی خان و
خرابن لاریجانی و برخی صادرات دیگر ۲۱۹

در بیان مجمعی از احوال هدایت الله خان گیلانی و مأمور شدن نواب جعفر قلی خان از جانب
حضرت ظل الهی به تسخیر آن سامان و ظهور طغیان رضا قلی خان و دیگر صوادر ۲۲۷

در بیان حرکت مرتضی قلی خان از استرآباد به ساحات مازندران و محاربه با خان ابدال خان و
 مسببات خلاصی حضرت ظل اللّٰهی از بند بندگی و سایر صوادر آن ۲۳۵

در بیان تحویل سال خیریت مآل اود نیل و داستان محاربه نواب جهانبانی با قادرخان و مصاحبه حضرت
 ظل اللّٰهی با نواب مرتضی قلی خان و تصرف بلده ساری و سایر صوادر آن لوان ۲۴۱

در تتمیم امر فارس و خاتمه امور بعضی از اعیان زند و محاربه امیرگونه خان افشار با جنود ظفر
 پیوند در بلده آمل و سایر سوانح آن ایام خجسته ۲۴۷

در بیان حرکت موکب والا به صفحات سمنان و بسطام ۲۵۳

در بیان مأمور فرمودن حضرت ظل اللّٰهی نواب مرتضی قلی خان را به تسخیر کیلان و نهضت
 موکب همایون به ساحات استرآباد و سایر صادرات این سال ۲۵۷

در بیان توجه موکب اعلا به استرآباد و واردات آن ساحات ۲۵۹

در بیان تحویل سال خیریت دلیل بارس نیل و نهضت موکب همایون به ولایت کیلان و محاربه
 با هدایت اللّٰه خان و تسخیر و سامان ۲۶۳

در بیان حرکت موکب همایون از کیلان به ساحات ولایات قزوین و بعضی از صادرات و سوانح
 آن سال فرخنده فال ۲۶۱

در بیان گرفتن نواب جهانبانی کرافس خان سردار روس را هنگام انحصار رأیت به تسخیر کیلان ۲۷۱

در بیان تحویل سال فرخنده فال توشقان نیل و ذکر سور با سرور نواب جهانبانی خلداله ۲۸۳

در ذکر حرکت موکب جهانگشا به عزم تخسیر دارالسلطنه تهران ۲۸۶

در تحویل سال فرخ فال لوی نیل و مأمور نمودن علی مرادخان شیخ اویس خان رایه مازندران و هجرت
 حضرت ظل اللّٰهی به جانب استرآباد ۲۹۵

ذکر مخالفت مرتضی قلی خان و ورود محمدظاهر خان به ظاهر بلده استرآباد و کیفیت شکست
 او و فرار شیخ اویس خان از ساری ۲۹۹

تتمیم احوال علی مرادخان و نهضت موکب حضرت ظل اللّٰهی به ساحات اصفهان و سایر
 سوانح آن ۲۹۱

تتمیم احوال نواب مرتضی قلی خان و خاتمه امور نواب رضاقلی خان ۳۰۳

در وقایع سال خیریت اشتغال نیلان نیل و نهضت موکب حضرت ظل اللّٰهی به تسخیر قسم
 کاشان و محاربه با سردار جعفر خان و فرار مشارالیه به اصفهان ۳۰۹

مقدمه ناشر

تاریخ ملک‌آرا" چگونگی به قدرت رسیدن قاجارها را بیان می‌کند، که در بررسی تاریخ ایران دارای اهمیتی وافر است. اطلاعات جامع و کافی درباره کتاب ملک‌آرا توسط مصححین در مقدمه آمده است، بر خود لازم می‌دانیم ضمن تشکر از مصححین به مواردی اشاره کنیم. کتاب "تاریخ ملک‌آرا" بر اساس سه نسخه تصحیح شده است. این سه نسخه عبارتند از: نسخه کتابخانه ملک، نسخه کتابخانه ملی و نسخه کتابخانه مجلس. تهیه کتاب نسخه ملک اساس مطالعه قرار گرفته است. در معدودی، مطالب و اصطلاحات و اسامی که نسخه ملک دارد نسخه دیگر تفاوت داشت، دو نسخه مجلس و منی ملاک قرار گرفته شده است. غلط‌های درون متن در زمان خوانش و تایپ تصحیح شده و اصل آن در پاورقی آمده است؛ نیم فاصله‌ها رعایت شده و تا حد امکان سعی شده از رسم الخط و نگارش امروزی استفاده شود، برای مثال در متن نسخ "تهران" با ض و به صورت "تهران" نگارش شده است که اصلاح شده است و نیز افعالی مانند: نه بنند به صورت "نبنند"، به گسستند" به صورت "بگسستند"، به پیوستند" به صورت "پیوستند" و ... آمده است. اصطلاحاتی که گمان می‌رفت معنای آنها به درک بهتر متن کمک کند در پاورقی آمده است.

لازم می‌دانیم از آقای نصیر قانمی پسر دکتر جمشید قانمی که در تمام مراحل کار یاور و همراه مصححین و ناشر بودند کمال تشکر را داشته باشیم و همچنین لازم است تا مراتب امتنان خود را از آقای دکتر بهمن سلطان احمدی به جهت در اختیار گذاردن تصویر کتب موزه سلیمانیه برای طرح روی جلد، ابراز داریم.

مید که خوانندگان و علاقمندان به تاریخ قاجار از خوانش این کتاب لذت ببرند و ما را از نظرات ارزشمند خود بهره‌مند سازند.